

Další dva příspěvky se zabývají čínským právem v kontextu zvykového práva Džurdženů dynastie Ťin (1115—1234) a v trestním zákoníku vietnamském. H. Franke, *Jurchen Customary Law and the Law of the Chin Dynasty* (str. 215—233). Některé texty džurdženského zvykového práva se zachovaly a jejich dynastie Ťin měla vlastní zákoník Tchaj-che z roku 1201, založený přirozeně na tchangském zákoníku. Svou pozitivní úlohu před rokem 1201 neztratilo džurdženské právo ani smíšením s právem čínským.

Aktuálnější úlohu čínského práva v cizině popisuje Nguyen Ngoc Huy, *The Penal Code of Vietnam's Le Dynasty* (str. 234—264). Zákoník Quoc trieu hing laut pochází ze začátků dynastie Le (1428—1788) a je nejen velmi důležitým, ale i nejstarším zákoníkem protože texty ostatních se ztratily. Je přirozeně pod čínským vlivem, vykazuje však určité zvláštnosti. Zákoník byl v letech 1908—1922 vydán ve francouzském překladu R. Deloustala a měl veliký význam pro chápání práva ve východní i jihovýchodní Asii.

Zvláštní případ čínského práva mimo vlastní Čínu rozebírá R. Heuser, *Die Interpretation der Verfassung durch die Versammlung der Hohen Richter in Taiwan* (str. 255—271). Autor zkoumá otázku účinnosti rozhodnutí „vyšších soudců“ pro vytváření ústavního práva v rámci kategorií „mocenského státu“ (Machtstaat) a „právního státu“ (Rechtsstaat). Přichází k závěru, že politický nátlak velmi omezuje možnost samostatného a účinného rozhodnutí těchto tchajwanských soudců.

Poslední studie od J. D. Langlois Jr., *Authority in Family Legislation. The Cheng Family Rules* (str. 272—292) zkoumá jistou autonomii mocného rodu Čengů podle Pravidel rodiny z roku 1379. Tato pravidla rodiny (ťia-fan) představují určitou „ústavu“ i „zákoník“ velkorodiny a obsahují podrobně rozpracované zásady a pravidla, která byla vytvořena hlavami rodin a zavazovala členy k jejich dodržování. Vzhledem k velikému teritoriálnímu rozsahu a množství obyvatel lze mluvit o určitém kváziautonomním zákonodárství.

I když recenzovaný sborník nemůže zdaleka zaplnit všechny mezery ve studiu dějin východoasijského práva, přispěl podstatně k jeho poznání a bude nepochybně povzbuzovat k dalšímu rozvoji.

Timoteus Pokora

Ch'en, Paul Heng-chao, The Formation of the Early Meiji Legal Order. The Japanese Code of 1871 and its Chinese Foundation. London Oriental Studies, Volume 35. Oxford, Oxford University Press, 198. Stran XV, 204

Je obecně známo, že z četných asijských států se pouze Japonsko vlastními silami vymanilo z tuhých pout feudalismu. Zejména na základě průmyslové výroby došlo cestou kapitalistického vývoje od roku 1868 mnohem dále nežli jiné a mnohem lidnatější státy asijského kontinentu. Teprve 1854 si Američané

a po nich tři další evropské vlády vynutily vstup do japonských přístavů. Historici obvykle předpokládají, že reformy Mejdži se mohly rozvinout výhradně nebo převážně pod vlivem západní civilizace a kultury.

Věc je ovšem mnohem složitější, protože reformy měly mnoho odpůrců odmítajících zrušení starých tradic. Ostatně jevovou formou bylo, že vládnoucí šógun předal moc bezmocnému císaři. Šlo tedy vlastně jen o posílení monarchie, která se udržela dodnes. Japonsko bylo po dobu skoro celých svých dějin pod intenzívním vlivem Číny a přejímalo v mnohém i čínské právo. To však neznamena, že by Japonsko neprocházelo svým vlastním vývojem.

Čínský badatel, jehož původní jméno je Čchen Cheng-čao, měl příležitost zabývat se úlohou čínského práva v cizím prostředí a uveřejnil 1979 v Princetonu knihu v období vlády Mongolů v Číně (1279—1368): *Chinese Legal Tradition under the Mongols: The Code of 1291 as Reconstructed*.

Japonci, pokoření zmíněnými státy, se domnívali, že k posílení země musí dojít reformou politických a právních poměrů Japonska a že modernizace zákonodárství jim umožní reagovat na výtky o krutosti a nedokonalosti japonského práva ze strany cizích států. Trestní zákoník do té doby vůbec neexistoval. Za těchto složitých okolností došlo 1871 k vyhlášení svérázného zákoníku Šinricu kórjó s neurčitým názvem Základy nového zákoníka. Nešlo ovšem jen o vyhlášení nějakých právních zásad nebo o preambuli. Celý trestní zákoník, který má v Čchenově překladu sto stran, se skládá z čtrnácti hlav pojmenovaných podle čínské tradice:¹⁾ terminologie a obecné principy, pověřování úřady a ustanovení, rodina a manželství, krádež a násilí, vražda, rvačky, ublížení na těle, urážlivé výroky, obvinění a přeličení, úplatkářství a vydírání, podvod a oklamání, sexuální zločiny, různé zločiny, zatknutí a útěk, rozsudek a uvěznění. Hlava se vždy skládá z několika paragrafů. Je nutné zdůraznit, že se ve všech případech jedná o trestní právo, i v třetí hlavě o rodině a manželství; naše právo soukromé nepatřilo do čínského nebo japonského zákoníku a právní problémy se řešily podle místních tradic a zvykového práva.

Aby vynikly čínské prvky v Šinricu kórjó, přejímá autor terminologii čínského práva v podobě překladu čchingského zákoníku Ta Čching lü-li (vydán 1740) od G. Stauntona, *Ta Tsing Leu Lee, Being the Fundamental Laws of the Penal Code of China*, Londýn 1810.

První část Čchenovy knihy se skládá ze tří kapitol o vývoji trestních zákoníků v Japonsku, tj. Kari Keiricu (Dočasný trestní zákoník), Šinricu kórjó, který byl rovněž chápán jako prozatímní, Kaetei ricurei (Nově vydaná ustanovení a případy) obsahující asi tři sta záznamů, Kóseì ricurei kó (Návrh revidovaných

¹⁾ Prvním, v Číně i za jejími hranicemi, přijímaným zákoníkem byl Tchagský zákoník Tchang-lü (nebo Ku Tchang lü šu-i) ze sedmého století. Část byla nedávno přeložena do angličtiny: *The T'ang Code. Volume I, General Principles. Translated and Introduced by Wallace Johnson. Princeton 1979.*

ustanovení a případů), všechny vydané v sedmdesátých letech 19. století. Poslední zákoník nevyhovoval a proto byl francouzský právník G. E. Boissonade de Fontarabie 1876 pověřen, aby tento zákoník přepracoval v duchu francouzského trestního práva. Stejnými japonskými zákony se Čchen zabývá v druhé kapitole, tentokrát z hlediska konkrétních trestů, jejich uspořádání a pozvolného zmírňování.

Třetí kapitola studuje správu justice, tj. její strukturu, uplatňování zákona včetně různých statistik o druhu spáchaných zločinů (kde podíl žen byl minimální), omezení mučení na základě práva, rozšiřování počtu právníků v Japonsku, zejména francouzských. Teprve v roce 1882 byl publikován nový japonský zákoník na základě francouzského. Tím skončilo po jedenácti letech působení čínského trestního práva. Tím bylo rovněž skoncováno s utajováním ustanovení trestního zákoníku, který byl stejně jako v Číně, přístupný jen úředníkům (zejména právním) a utajován před masou lidu. Tím byly také dány některé předpoklady přechodu k demokratičtějšímu, buržoaznímu právu. V Číně samé se podobný proces prosazoval až o 40—50 let později.

Uplatnění čínského trestního zákoníku za reformy Mejdži bylo vlastně historickou epizodou, avšak autorův širší výklad vývoje japonského trestního práva pod vlivem práva francouzského a za složitých historických okolností činí tuto knihu cenným příspěvkem pro dějiny práva i komparatistiku.

Timoteus Pokora

*Rudolf Turek, Čechy v raném středověku, Vyšehrad, Praha 1982,
251 stran, 66 tabulí, 44 vyobrazení v textu*

Dílo je — podle slov autora — podstatným přepracováním jeho práce „Čechy na úsvitě dějin“ (1963), jejíž výtah též vyšel v německém překladu „Böhmen in Morgengrauen der Geschichte“ (Wiesbaden 1974). Jde tedy již o třetí zpracování tohoto tématu. Časový rámec zůstal nezměněn (6. století—polovina 11. věku). Zato územní rozsah se velmi rozšířil, zejména v částech historických. Nové jsou statě z dějin franské říše, Byzance, Němec, Uher, Polska, Kyjevské Rusi, Francie a severních států. Nová je také celková dispozice látky. Autor opustil původní rozdělení na 10 kapitol, z nichž prvních pět obsahovalo výklad o pramenech a teprve 6. kapitolou začínal souvislý výklad historicko-archeologický. Nové rozčlenění látky vychází důsledně z kritéria chronologického. Kniha má 5. kapitol:

1. Příchod našich předků. — 2. Avarské intermezzo. — 3. Čechy a Evropa v době velkomoravské. — 4. Počátky vůdčí úlohy Čech. — 5. Od poklesu české moci k dotvoření státu.

Toto rozdělení látky má nepochybně vnitřní důvody, způsobilo však značnou nesouměrnost v rozsahu jednotlivých kapitol (od 8 do 66 stránek) a při